

בסיעתא דשמיא

הרה"ג
ר' יצחק זילברשטיין שליט"א

שעור
מ"דברי שיר"

פרשת בשלח | 486
אור לט' שבט תש"פ

"מנין שאפילו עוברין אמרו שירה על הים" - למאי נפקא מינה?

שאלה:

נאמר במסכת ברכות [דף נ.], "מנין שאפילו עוברין שבמעי אמר אמרו שירה על הים, שנאמר במקלות ברכו אלוקים ה' ממקור ישראל", וצ"ע למאי נ"מ, ובשביל מה אנו צריכים לדעת זאת?

תשובה:

נאמר במסכת יומא [דף פ"ב.], "ההיא עוברא דארחא ביוכ"פ לחישו לה ואילחישא, קרי עליה בטרם אצרך בבטן ידעתך, נפק מינה ר' יוחנן, ההיא עוברא דארחא... לחושו לה ולא אילחישא, קרי עליה זורו רשעים מרחם, נפק מינה שבתאי אצר פירא", והשער הציון [סימן תרי"ז סק"ג], הביא מהמאירי שכשלוחשין לה מענין היום, מצרפים בדבריהם הבטחה על העובר, שאם תתישב דעתה תהא בטוחה על עוברה, שתהי' יראת ה' מצויה בו, עכ"ל. הרי שהמצוות משפיעות על העובר וכך מצינו בשמשון הגיבור [שופטים י"ג], "כי נזיר אלוקים יהי' הנער מן הבטן", הרי שקדושה (ולחיפך חטאים) משפיעים על העובר במעי אמו, ולכן השירה שאמר משה עם בני ישראל, ומרים עם בנות ישראל, השפיעו מאד גם על העוברים עד כדי כך שגם הם אמרו שירה. אם כן יש כאן הוראה למעשה שראוי לאשה מעוברת ללכת לבתי כנסיות ומדרשות אשר שם אומרים שירה וזה ישפיע גם על העוברים ואולי זה נרמז בפסוק במקלות ברכו אלוקים ואז (אם העם היהודי, האבות והאמהות, יברכו במקלות) ישפיע הדבר שה' ממקור ישראל, שגם העוברים יאמרו שירה. והוא קצת מרומז בתרגום [תהילים ס"ח כ"ו-כ"ז], שתירגם "קדמו שרים אחר נוגנים בתוך עלמות תופפות, במקלות ברכו אלוקים ה' ממקור ישראל", וז"ל: "ואקדימו ואמרו שירתא בתר משה ואהרן דמנגנין קדמיהון במצע נשיא צדיקתא, די עם מרים מתופפין, ביני כנישיא בריכו אלקא רוממו ה' עובריא במעי אמהון זרעא דישראל", עכ"ל. כלומר גם אתם בני ישראל תתקבצו בבתי כנסיות ואמרו שירה ואז גם העוברים יאמרו כמותכם.

ב'מעבר יבק' (מאמר שפתי צדיק פ"ה) נאמר "ראוי לאשה שתזהר בימי עיבורה שלא ללכת וגם לא להסתכל במקום עבירה... יען העובר במעיה צופה ומביט ויודע הרבה וכו'". ובשבט מוסר פרק כ"ד כתב שבימי עיבורה לא תכנס במקומות טומאה לפי שהילד נוצר כפי ראות עיניה.

מספרים על אמו של הגאון 'קול אריה', שהלכה לשמוע דרשת ר' עמרם חסידא, ובאמצע הדרשה שמעו שהיא מתייפחת בבכי. שאלו אותה על מה היא בוכה? והשיבה שהיא רוצה שהעובר שבמעיה גם הוא יוכל לומר דרשה יפה כמו ר' עמרם חסידא.

כששני תנוקות בסכנה, אחד אמו נילחשה ביוכ"פ והשני לא

שאלה:

שתי מעוברות הריחו ביום הכפורים ונסתכנו, אחת מהן לחשו לה ואילחישא, (וקיבלה את הלחישא, שפסק העובר מתאוותו), והשניה לחשו לה ולא אילחישא, והאכילוה ביום הכיפורים, וכמו שכתוב במסכת יומא [דף פ"ב:], ולבסוף נולדו שני תינוקות. כעת שניהם בסכנה וזקוקים לתרופה ואין להשיג רק תרופה אחת, האם יש להעדיף את התינוק שבמעיי אמו לחשו לו ואילחש?

תשובה:

נראה שיש להקדים את בן הנלחשת. וזאת על סמך דברי 'שער הציון' [סימן תרי"ז סק"ג], שציין למאירי שכתב שכשלוחשין לה מענין היום, מצרפים בדבריהם הבטחה על העובר, שאם תתישב דעתה תהא בטוחה על עוברה שתהי' יראת ה' מצויה בו. לכן, זהו שתהא בטוחה בו שתהיה יראת שמים מצויה בו, יתכן שיש לו קדימה על האחר שלא ישמע לקול מלחשים, וצ"ע. נראה שאפילו אם אמו של השני כהנת הדין כך.

כמו כן יש לדון בשני תינוקות, שאחד מהם אכלה אמו דברים האסורים מפני הסכנה, והשניה נשמרה, ואפשר להציל אחד מהם יש להקדים את התינוק שאמו אכלה כשר, וכמבואר ברמ"א [יור"ד סימן פ"א ס"ז], "וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית דברים האסורים, (ואפילו במקום חשש סכנה כמבואר שם בש"ך ס"ק כ"ה), כי כל זה מזיק בזקנתו וכמו כן חלב מצרית מוליד לו טבע רע". א"כ לשני יש יותר סיכויים להיות תלמיד חכם וצ"ע אם הוא קודם, ועכ"פ בדוגמא הראשונה הרי נאמר "תהא בטוחה על עוברה שתהיה יראת שמים מצויה בו", וצ"ע.

יש גם לדון במה שכתב המשנ"ב [סימן רנ"ו סק"ב], חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת, אשרי חלקם ויזכו עבור זה לבנים גדולי ישראל. ויש גם כאן להסתפק האם בנו של מזהיר שבת קודם בגלל ההבטחה שיהיה מגדולי ישראל.

את מי לבחור למשימה המסוכנת

שאלה:

שר צבא שצריך לבחור חייל למשימה מסוכנת, האם עדיף לשלוח את העשיר? וזאת על סמך הנאמר במסכת פסחים [דף קי"א:], "אביי הוה שקיל ואזיל, ואזיל רב פפא מימיניה ורב הונא בריה דר' יהושע משמאליה, חזייה לההוא קטב מרירי דקא אתי לאפיה דשמאליה, אהדרא לרב פפא לשמאליה, ולרב הונא בריה דרב יהושע לימיניה, אמר ליה רב פפא אנא מאי שנא דלא חשש לי? אמר ליה את שעתה קיימת לך". ופירש הרשב"ם: "עשיר אתה ויש לך מזל טוב ולא תיזוק" (יעוין פסחים דף מ"ט. ודף קי"ג. דמבואר שם שרב פפא היה עשיר), ואם כן אולי נלמד מכאן שגם בסכנת מלחמה עדיף לשלוח את העשיר שמזלו טוב והוא לא ינזק? יש גם להסתפק האם לשלוח למשימה אדם שרואים שמזלו טוב במלחמות?

תשובה:

אולי מזל טוב מכח עשירות, מועיל רק למזיקים, אך לא לסכנת אויבים במלחמה. אך אולי ישלח שר הצבא את החייל הצדיק, וכמו שעשה משה שאמר ליהושע "בחר לנו אנשים" [שמות י"ז, ט'], ופרש"י: "גבורים ויראי חטא, שתהא זכותם מסייעתם". ויונתן תרגם: "גברין ותקיפין בפקודיא, ונצחני קרבא", [ואולי כוונת "ונצחני קרבא", שמוחזקים בסייעתא דשמיא במלחמה], וצ"ע.

והנה מגמרא זו יש ללמוד שלא רק מעדיפים בעלי מזל טוב, אלא אף מותר להעביר את זה שנמצא במקום מחסה למקום הסכנה, כשם שאביי החליף את רב פפא ברב הונא בדרי". וצ"ע משום מה הכניס אביי את רב פפא לסכנה כשהיה במקום מבטחים? ואולי היה בטוח בהצלחתו, וכשם שגרם אביי לרב אחא בר יעקב שיכנס לסכנה כמבואר בקדושין [דף כ"ט:], ויעו"ש במהרש"א שאביי היה בטוח בתפלתו של רב אחא שלא ינזק. א"כ גם בענייננו כך, דמשום דקיימא ליה שעתא היה אביי בטוח שינצל.

האם יש להכיר טובה לרופא שנתכוין לטובה אך הניתוח לא הצליח

שאלה:

מעשה בחולה שהיה צריך לעבור ניתוח לב פתוח. רופא מנתח, מנהל מחלקה מומחה, ניתח אותו, אך חלה טעות איומה. מאחר שבבית החולים היו שני חולים באותו שם,

ורק על פי תעודת הזיהוי ניתן להבחין ביניהם, טעה הרופא וניתח את הראשון על פי הדיסק של הצינתור של החולה השני, והפך את המנותח לנכה לכל ימיו.

החולה שקל בדעתו אם לתבוע את הרופא לדין (באישור בית דין). כי מצד אחד הוא מן הסתם יפוצה בממון רב והתביעה הממונית תעזור לו רבות להתפרנס בכבוד. אך מאידך מסתפק החולה כי אולי יגרם נזק רב לרופא שרצה בכל לב לעזור לו והסכים לנתחו חנם אין כסף, וקיבלו בלבביות יוצאת מהכלל ובסבר פנים יפות. והרי התורה דורשת מהאדם להכיר טובה כלפי מטיבו והרופא רצה להטיב עמו אך טעה. אמנם התביעה היא נגד הממשלה ולא אישית כנגד הרופא, אולם אין ספק בדבר ששמו הטוב של הרופא יפגע קשות, וגם דמי הביטוח שלו לשנים הבאות יהיו גבוהים יותר, ולכן החולה מסתפק כיצד לנהוג?

תשובה:

כוונתו של הרופא המנתח היתה טובה, אך מעשיו לא היו נכונים. כי כאשר ישנם שני אנשים בעיר אחת עם אותו שם (כמו יוסף בן שמעון), אינם יכולים לגבות חוב זה מזה, ואם היו באותו מקום שנים ששמותיהם שווים ושמות נשותיהן שוין, אין מגרש אחד מהם, אלא במעמד חבריו, שמא יכתוב גט ויוליכנו לאשת חבריו ויגרשנה עליו, כמבואר בשו"ע [אבה"ע סימן ק"כ ס"ג]. ומבואר במהרש"ג [ח"ד סימן נ"ג], דלכן לא נוהגים לקרא לשני אחים באותו שם, כדי שלא תצא תקלה בעיני צניעות כאשר שמותיהם שווים.

במקרה שלנו היו צריכות להידלק כל הנורות האדומות שבמחלקה וזאת לא עשו. אמנם האשמה היא גם על צוות בית החולים, אך בעיקר על מנהל המחלקה. ומאחר והוא לא היה זהיר הרי שהוא פשע, וחייב בדיני שמים. ויעוין בתוס' [ב"ק דף נ"ו ד"ה כסויי כסיתיה], "אפילו במתכוין לטובה, שלא ימהר לשרוף ויוכל להציל בעל הבית בתוך כך, מכל מקום בדיני שמים חייב, דאיבעי ליה לאזדהורי ולאסוקי אדעתיה שלא יבא לו הפסד בכך".

לשיטת תוס' זו הרי הרופא חייב בדיני שמים למרות כוונתו להציל. ואיך נאמר שהחולה חייב לו הכרת הטוב עבור הרעה שעשה לו בפשיעה. אמנם המאירי [ב"ק שם] חולק על התוס', וסובר שאם כוונת המציל היתה לטובה אף שעשה רעה פטור מדיני שמים, אך עדיין רחוקה הדרך בכדי שנאמר שחייבים לרופא זה הכרת הטוב. בפרשת בשלח [שמות י"ג, י"ח] נאמר, "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים". ורש"י מבאר 'וחמושים מזויינים'. שואל החתם סופר [ב"תורת משה" פר' בשלח עמוד כ"ב], "כיון שיצאו ישראל מזויינים למלחמה, מדוע בעמדם על הים ולא ידעו כיצד ינצלו

ממצרים לא ציווה הקב"ה לבני ישראל שילחמו עם מצרים וה' ילחם להם, וינצחו ישראל בדרך הטבע. ולאִיזה טעם עשה הקב"ה נס גדול שלא כדרך הטבע לקרוע להם הים ולנער פרעה וחילו בים?"

תירץ החת"ס "כי באמת מדרך המוסר איננו נכון שישראל בעצמם יעמדו נגד המצרים ללחום נגדם בחרב שבידם, כי אכסניה היו להם, ומפני כך ציווה הקב"ה 'לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו'. ובירא [ובאר] דשתית מיא מיניה [ששתית ממנו מים] לא תשדי ביה קלא, לכן ציווה הקב"ה שיבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה, ובקעו המים, ולא ילחמו בני ישראל בעצמם נגדם. וזה שחידש לנו פסוק זה, וחמושים עלו בני, כלומר אפשרות זו של מלחמה במצרים לא קיימת כלל. ואף שהיה מצב של פיקוח נפש גמור, אבל זה נוגד את דרך המוסר של הכרת הטוב, ולכן ימות ואל יכפור בטובה. אע"פ שמצרים הזיקו לישראל הרבה יותר ממה שהועילו להם, בכל זאת מעט התועלת וההנאה שהיה מהם אוסר אפילו במקום פיקוח נפש לכפור בטובתם, כ"ש שמחוייב לוותר על ממון כדי לא לכפור בטובה".

אבל יש לחלק בין העניינים, כי מצרים היתה אכסניה לבני ישראל, ולכן הוזהרנו לא לתעב מצרי כי גר היינו בארצו. אף שמאידך הם עינו אותנו בצורה אכזרית ביותר, בכל זאת הטובה לא נמחקת מהעולם. מה שאין כן בענייננו, הרי הרופא לא עשה לחולה טובה, כי אם קיבלו בסבר פנים יפות ורצה לנתחו חנם, וביקש להטיב לו, אך הרצון הטוב לא הגיע מעולם לכלל מעשה, ונשאר רק ב"רצון טוב", אך המעשה היה רע מאד. ולכן לא ניתן ללמוד מהמצרים שחייבים אנו להם טובה. אך למרות כל זאת אם החולה מרגיש טובה למרות כל מה שעולל לו הרופא, לא יחשב שוטה אם לא יפרסמו לגנאי ברבים, ויוותר על הפצוי.

סיכום: רופא מנתח שטעה וניתח חולה אחר, חייב בדיני שמים כי פשע, ואין חיוב של הכרת הטוב כלפיו, אך בכל זאת אם החולה 'בעל נפש' וחש בלבו הכרת הטוב, לא יחשב לשוטה, אם יוותר לרופא.

האם צריך להכיר טובה לעני המחוסר דיור

שאלה:

מעשה שהתפרסם, לגבי איש יקר בעל דוכן פיס בתל אביב שקראו לו ר' משה, בתענית אסתר [מוקדם, שחל ביום ה'] בבוקר, אחותו נתנה לו חבילת וופלים שיקח עמו לדוכן, כדי שיוכל בחבילה זו לשבור את רעבונו בסיום הצום, הוא הודה לה

ולקח את החבילה. כאשר הגיע לדוכן, ניגש אליו עני מחוסר דיור ואמר לו כי הוא רעב מאוד והאם יוכל להביא לו משהו לאכול, ר' משה לא חשב הרבה ומיד נתן לו את חבילת הוופלים שברשותו וחשב לעצמו כי לקראת סיום הצום הוא יכנס לחנות קרובה ויקנה דבר מאכל לשבור את רעבונו, וכך היה, לקראת סיום הצום הלך ר' משה לחנות הנמצאת במרחק מה כדי לקנות דבר מאכל... ובדיוק באותו רגע אירע פיצוץ אדיר. מחבל התפוצץ ליד דוכן הפיס עם מטען נפץ גדול ונהרגו שלושה עשר בני אדם הי"ד ומאה עשרים וחמשה נפצעו. ר' משה ניצל בזכות חבילת הוופלים..., ועתה יש לשאול האם ר' משה חייב הכרת הטוב לעני המחוסר בית?

תשובה:

במדרש תנחומא [שמות סימן י"א] נאמר: "ותאמרן איש מצרי הצילנו, וכי בדמות איש מצרי היה משה, אלא אלולי איש מצרי שהרג משה לא היה נכנס למדין, משל לאחד שנשכו ערוד, והיה רץ לתת רגליו לתוך המים ונכנס בנהר, וראה תינוק אחד שהיה שוקע במים ושלח ידו והעלה אותו, א"ל התינוק לולי אתה הייתי מת, א"ל לא אני הצלתיך אלא אותו הערוד שנשכני וברחתי ממנו הוא הצילך, כך אמרו בנות יתרו למשה יישר כחך שהצלתנו מיד הרועים, אמר להן משה אותו המצרי שהרגתי הוא הציל אתכם, ולכך אמרו לאביהן איש מצרי, כלומר מי גרם לזה שבא אצלנו, איש מצרי שהרג". וא"כ לכאורה ה"ה י"ל כיון שהעני גרם שממנו הגיע הטובה יש להכיר לו טובה.

אולם נראה לדחות ראיה זו, משום שיתכן שאין כוונת המדרש להכיר טובה לאיש מצרי או לערוד, אלא הכוונה לגרום לו להבין שלא הוא הגורם הטובה, אלא הקב"ה ע"י שלוחים שונים. וכעין מה שמצינו בתורה [בראשית ל"ג כ'], "ויקרא לו א-ל א-להי ישראל", ופירש רש"י, "לא שהמזבח קרוי א-להי ישראל, אלא על שם שהיה הקדוש ברוך הוא עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר מי שהוא א-ל, הוא הקדוש ברוך הוא, הוא לא-להים לי ששמי ישראל, וכן מצינו במשה [שמות י"ז ט"ו] ויקרא שמו ה' נסי, לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס קרא שם המזבח, להזכיר שבחו של הקדוש ברוך הוא".

ולכאורה ה"ה לענין הערוד והאיש מצרי, לא שצריך להכיר טובה לאיש מצרי וערוד, אלא שמשה רבינו לא רצה שיכירו לו טובה, מפני שהוא לא עשה מאומה, אלא הכל נעשה על ידי הקב"ה, ורק לו צריך להכיר טובה. וה"ה בענינו אין צריך להכיר טובה לעני שביקש וקיבל את הוופלים, אלא לקב"ה שזימן לו את המצוות צדקה, ושעל ידו ניצל ממוות, וכמו שנאמר צדקה תציל ממות.

אלא דמכל מקום יתכן שיש מקום להכיר לו טובה, וזאת על פי המבואר בזוהר הקדוש [בראשית דף ק"ה, מובא מעיל צדקה אות קל"ט], "ר"א אמר תא חזי כמה אנהג קודשא בריך הוא טיבו עם כל בריין, וכל שכן לאינון דאזלי באורחין, דאפילו בזמנא דבעי למידן עלמא, איהו גרים למאן דרחים ליה למזכי במלה עד לא ייתי ההוא דינא לעלמא, דתנינן בשעתא דקודשא בריך הוא רחים ליה לבר נש, משדר ליה דורונא, ומאן איהו, מסכנא, בגין דיזכי ביה, וכיון דזכי ביה איהו אמשיך עליה חד חוטא דחסד... בגיני כך אקדים ליה קודשא בריך הוא במה דיזכי".

כלומר, כשמדת הדין שולטת בעולם, והקב"ה רוצה להציל את אוהבו, שולח לו עני [דורונא] שיזכה על ידו במצוות צדקה, וינצל. הרי לפנינו כשעני שמגיע לאדם לבקש צדקה, ועל ידי כך ניצל ממות, הוא שליח ישיר של הקב"ה שנשלח למטרה זו, ואם הוא נבחר לשליחות זו, יש לזכור אותו לטובה על כך.

קנה חמישי בפרשת בשלח כדי לזכות בפרשת המן ואחרי ג"פ קראו לאחר

שאלה:

מעשה שהיה בביכנ"ס, שראובן קנה בדמים מרובים חמישי בפרשת בשלח, מטרתו היתה לשם סגולה בפרנסה, כי היא פרשת הורדת המן לעם ישראל, והנה הגבאי העלה את ראובן לחמישי, אך אחרי ג' פסוקים, סיים הבעל קורא כי הגבאי החליט להעלות אחר לפרשת המן. התלונן ראובן, ואמר קניתי חמישי כדי לזכות בפרשת המן, והנה הגבאי החליט להעלות אחר לפרשת המן, ואין אני צריך לשלם לבית הכנסת את אשר התחייבתי. לעומתו טוען הגבאי, לא התחייבתי למכור לך פרשת המן אלא חמישי, ואכן העליתי אותך לחמישי ?

תשובה:

הנה לכאורה היה מקום לחלק בין בית כנסת שרגילים להוסיף בו עליות, לבית כנסת שלא רגילים להוסיף בו עליות. דאם רגילים להוסיף עליות, הרי שמי שקנה את העליה, לא יוכל לטעון שהוא חשב שיקראו את פרשת המן, דהיה לו להעלות על דעתו שיוסיפו עוד עליה, ומדשתק, איהו דאפסיד אנפשיה. אמנם אם לא רגילים להוסיף עליות, אלא שמפני שבשבת זו היו הרבה חיובים בבית הכנסת, והיה צורך להוסיף עליה, בזה יש לדון אם יכול הקונה לטעון ששילם הרבה כסף רק בגלל שרצה לעלות לפרשת המן.

והנה היה מקום לומר שהדמים מודיעים, דהיינו שאם ניכר מהסכום ששילם שברור שרצה לשלם סכום זה רק על עליה זו, צודק העולה. אך יתכן שאין לומר סברא זו, שהרי כתבו התוס' [בבא בתרא ס"א: (ד"ה שמע מינה שיורי שייר)], שבקרקע לא אמרינן שדמים מודיעים, דפעמים קונה אדם קרקע הרבה יותר ממה שהיא שוה, יעו"ש. ואם כן יתכן שהוא הדין בעליות, דפעמים אדם משלם הרבה כסף על עליה לשם שמים, או מכל סיבה אחרת, וקשה להביא מזה ראיה.

והנה יש לדון מצד מה הקונה חייב לשלם את דמי העליה, האם הוא מדין נדר, או מדין מקח וממכר, דאם הוא מקח וממכר רגיל, צ"ע אם יוכל לטעון שקנה את העליה רק בגלל שחשב שיקרא את פרשת המן, מפני שדברים שבלב אינם דברים, ואף טענת דמים מודיעים, כתבנו שצ"ע אם יכול לומר בעליות. אמנם אם החיוב הוא רק משום נדר, בזה יתכן שאדם נאמן לומר שהוא התכוון לנדור בגלל שחשב שהוא יקבל את העליה של פרשת המן. אם כן יתכן, מכיון שהקניה היתה בדרך של מו"מ, הרי העליה שייכת לקונה, ויש לו זכות למכור אותה, ואם כן לא יוכל הקונה לטעון, שהתכוון לקנות רק בגלל שחשב שיקרא את פרשת המן, מפני שדברים שבלב אינם דברים, וצ"ע.

"לוי עלי ואני פורע"

**הוצאות שבת אינם מן החשבון האם זה אמור גם על מותרות,
והאם זה תלוי במדת בטחונו בהשי"ת**

שאלה:

כתב בשו"ע [או"ח סימן ר"נ ס"ב], שבשבת ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכלתו. ובמשנה ברורה [סימן רמ"ב סק"ג], הוסיף שאם אין לו מעות, צריך ללות כדי שלא לבטל מצות עונג שבת, וכמו שאחז"ל [ביצה דף ט"ו:], שאומר הקדוש ברוך הוא, בני לוי עלי ואני פורע. והוסיף שם [סק"ד], שבשאר ימות השבוע יצמצם ולא יוסיף בהן כי אמרו חז"ל (שם) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה, ויש לזהר שלא להרבות בדברים פן לא קצבו לו כל כך, מכל מקום במזונות של שבת ויו"ט אם מוסיף מוסיפין לו, וכמו שאחז"ל חוץ מהוצאות שבת ויו"ט והוצאות בניו לת"ת שאם מוסיף מוסיפין לו.

ויש להסתפק בכמה ספיקות:

א. על מה נסובים דברי המשנ"ב, האם רק סעודת שבת, כמו חלות בשר דגים ויין, או שאפשר לקנות לשבת גם שפע של סוגי ממתקים פיצוחים וכדו', וגם זה נכלל בהבטחה של אם מוסיף מוסיפים לו?

ב. האם כשקונה בשר, יכול לקנות את הבשר הכי יקר והכי טעים, וכן שתיה הכי יקרה והכי טעימה?

ג. האם יכול ללכת לכל חנות, אף שבמקום זה המוצרים יקרים יותר, או שיש לעשות השתדלות ולטרוח קצת וללכת לקנות את המוצרים בחנויות רשת, שם המוצרים זולים יותר?

ד. האם זה תלוי בבטחון של האדם, שאם בוטח יותר, יכול לקנות יותר, ואם בוטח פחות יכול לקנות פחות, או שיש הבטחה בכל מצב, שמה שיקנה לכבוד שבת יחזירו לו.

ה. 'לוו עלי ואני פורע' מתי, האם יש זמן עד מתי הקב"ה פורע, כלומר האם הקב"ה יכול לפרוע גם בעוד כמה שנים (ואם כן האדם לא ירצה ללוות עקב כך), או שאדם יראה בחוש שהקב"ה פורע לו זאת מהר?

תשובה:

ראשית ההבטחה שנאמרה בגמרא [ביצה דף ט"ו], 'לוו עלי ואני פורע', וכן כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, חוץ מהוצאת שבתות ויום טוב שאם הוסיף מוסיפין לו, לא נאמרה על מי שאוכל 'בשבת', אלא נאמרה על שאוכל 'לכבוד שבת', דהיינו שעיקר אכילתו היא לכבד את השבת.

של"ה: לא עונג בשבת, אלא עונג לכבוד שבת

וכמו שכתב בשל"ה [שבת פרק נר מצוה אות ל"ו], "אמרו רבותינו ז"ל [שבת דף קי"ח]: כל המענג את השבת, ולא אמרו כל המענג בשבת, כי האדם לא יהיה כוונתו על עצמו לענג, רק יעשה העונג בשביל כבוד השבת. זהו 'וקראת לשבת ענג' [ישעי' נ"ח: ג] שתקרא להשבת ענג. כענין מי שמזמין אורח חשוב וגדול, שעושה סעודה לכבודו, ובלא האורח היה קשה עליו ההוצאה והתענוג. ועל כן, אותן הממלאים בטנם כסוס וכפרד אין הבין, לילך אחר העֶרְב, ורווחא לבסימא שכיחא, ואחר כך מרוב מאכלים נופלת תרדמה עליהם, ומכלים מוחם, אלו אין נקראים מענגים את השבת, אלא הם מענגים את עצמם בשבת. על כן יכלכל דבריו במשפט, והחכם עיניו בראשו, כשיושב לאכול בבוקר, אף על גב שיאכל וישתה כראוי, אין הכוונה למלאות בטנו, כי לא מנוחה ועונג יקרא לזאת, אלא איבוד המאכל והגוף, גם הפסד הנפש שלא יוכל לעמוד על

עמדו מרוב שביעתו, כדי לעסוק בתורה ובמצות. אלא יאכל וישתה בשמחה ובטוב לבב, מאכל טוב ויפה מוטעם ומתוקן קל העיכול, מעט הכמות ורב האיכות, ובלבד שלא ימלא כריסו. וישתה ב' ג' כוסות של יין לשמח את לבו, הכל לפי מה שהוא אדם. ויקום מתוך שמחת אכילתו לקבוע לימודו, או יישן מעט לנוח ראשו ואבריו, ואחר כך ישב ללמוד."

הגר"א: 'מענגיה' כשמענג את השבת ולא את עצמו

וכן כתב הגר"א [ישעי' א' י"ב-י"ד], לענג השבת במאכל ובמשחה ולכבדו בכסות נקיה ושיהיה כוונתו לשם ה' ולא להנאת עצמו, על זה אמר 'וקראת לשבת עונג', לשבת דייקא. וכן סדרו לנו בתפילה, 'מענגיה לעולם כבוד ינחלו', מענגיה דייקא היינו את הנשמה יתירה שזוכין לה המשמרין את השבת כדת, ולכן כשאמרו חז"ל כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים, הביאו ראיה מהפסוק 'אז תתענג על ה', היינו שהעונג יהיה על ה' ולא לצרכו.

בעש"ט: לשמח את הגוף, כדי שהנשמה תוכל לשמוח

וכן כתב בתולדות יעקב יוסף [פרשת כי תבוא], ששמע ממורו ורבו הבעל שם טוב, איך צריך להיות האכילה בשבת קודש, משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר אחד פחותי הערך, ובהאריך הזמן שמה, הגיעו כתב מאביו המלך, ורצה לשמוח בו מאד, אך שחש מבני הכפר שילעיגו עליו באומרים מה יום מיומים ושמחה מה זו עושה. מה עשה בן המלך, קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים עד ששמחו בעסק היין, והוא מצא עת לשמוח מאוד בשמחת אביו.

והנמשל מובן, כי הנשמה בושה לשמוח בשבת בתענוגי אביה מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בהנשמה יתירה, שהוא לו אגרת שלומים מאביו, מחמת הגוף שהוא כבן כפר, לכך צוותה תורה לענג הגוף בשבת וי"ט, ואז כשהגוף שמח בשמחת הגוף אז יש פנאי לנשמה לשמוח בשמחת דביקות המלך הקדוש ברוך הוא, ודי בזה.

תולדות יעקב יוסף: 'לוא עלי' למען הקב"ה, אבל 'שבתך', למענך, עשה אותה חול

ובזה פירש בעל התולדות את הסתירה בגמרא, שבביצה [דף ט"ו:] איתא, "אמר הקדוש ברוך הוא לוא עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע". מאידך בשבת [דף קי"ח:], איתא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.

שבביצה אומר הקב"ה לוא עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי, ואז אני פורע. ור"ל שיהי' הלוואה לענג הגוף בשביל הנשמה, וז"ש לוא עלי, כי הנשמה חלק אלוה. והיינו

דמפרש ואמר וקדשו קדושת היום, ר"ל שהנשמה תקדש את עצמה בקדושת היום. והאמינו ב', כי נודע שהאמנה הוא דביקות הנשמה בקב"ה, כמו ששמעתי ממורי על פסוק ויאמינו בה' ובמשה וגו' [שמות י"ד, ל"א], ואז רשות ללוות לענג הגוף כדי לקדש הנשמה ולהאמין ולדבק בשמו ית', אז אני פורע.

ומ"ש עשה שבתך חול, היינו כשאנו עושה בשביל בן המלך רק בשביל בן כפר לחוד, שאז נקרא שבתך של הגוף, אז יעשה חול ולא יצטרך לבריות. כמו במשל שאין בן המלך פורע לבן כפר כי אם לתועלתו.

רבי משה טיקוצ'ינסקי: לאכול כמו מחותן הטועם

אם האוכל יהיה טעים לאורחים

ואמר הגאון רבי משה טיקוצ'ינסקי זצ"ל המשגיח דישיבת סלבודקא, כשרצה לבאר ביתר שאר את דברי הבעל שם טוב, היה אומר משל הנוגע לזמננו, שהאכילה בשבת צריכה להיות כמו מחותן, כלומר מחותן המחתן את בנו, כאשר הוא אוכל בחתונה, אם ישאלו אותו מחר, האם האוכל היה טעים, לא ידע, הוא כולו היה מלא התרגשות מחתונת בנו, שאפילו שבזמן האוכל טעם את האוכל, מכל מקום הוא אכל רק כדי להשתתף בסעודת מצוה של בנו, או כדי לבדוק אם האורחים מקבלים מנות טעימות. כן הדבר בסעודת שבת, אמנם מצוה לאכול, אבל עיקר כוונת האכילה צריכה להיות באופן כזה, שלא ליהנות מהאוכל, אלא כדי להשתתף בסעודת מצוה של שבת קודש, ולטעום אם האורח דהיינו הנשמה יתירה תהנה מהאוכל.

וכן כתב בפלא יועץ (ערך עונג) במצוות כאלו שיש בהם עונג והנאת הגוף, צריך חזק רב לעשותם לשם שמים באמת, לא מן השפה ולחוץ שרוצה לצבות בטן ואומר שבת היום, איכלו היום שתו ושיכרו.

וכן היה נוהג מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שעל כל טעימה וטעימה בשבת, היה אומר כאלו דגים טובים, לכבוד שבת קודש, לכבוד שבת קודש, וראו בחוש שכל אכילתו היא לכבוד שבת קודש, ובדרך לא שכח גם להודות לרבנית על הדגים הטעימים שהכינה.

מגיד מדובנא: שני סימנים לידע אם האדם אוכל לכבוד שבת,

או לשמחת כריסו

וכיצד ידע האדם אם אוכל לענג את השבת, או לשמחת כריסו, התשובה על כך נתן המגיד מדובנא וכדרכו על פי משל:

עשיר גדול הפליג עם משפחתו למרחקים לצורך מסחרו, והשאיר בעירו את שני בניו ראובן ושמעון, כמובן שהאב העשיר התגעגע מאוד לבניו, אך היות והדרך היא

ארוכה, לא הזדמן להם להפגש. ראובן הבן היה אדם יהודי מכובד בעל בעמיו, ואחיו שמעון היה עני, שבקושי היה לו מה לאכול. והנה כאשר הגיע עת דודים, והעשיר הכניס לחופה את בן זקוניו, הריץ מכתב לבנו ראובן, שהוא מבקש ממנו מאד שיבוא לחתונה יחד עם אחיו שמעון, ולא יחוס על ההוצאה הגדולה שיעשה, כי כל ההוצאות שיעשה בעבור כבוד אביו ישלם לו הכל במיטב כספו. כאשר הגיע המכתב אל הבן, מיד לקח הלוואה גדולה, וקנה לעצמו ולאשתו ובניו את מיטב המחלצות, והכל מן המיטב שבמיטב, במחירים היקרים ביותר, בידעו שאביו ישלם לו את הכל עד הפרוטה האחרונה כפי שהבטיח. כמובן שזכר לקחת קבלה על כל קניה כדי להגישו לאביו, עם חשבון מדוקדק על מה שהוציא וקנה לכבוד החתונה. כמה ימים לפני הנסיעה, כבר עמדה לכל אחד מהצאצאים מזוודה מלאה עם מיטב הבגדים היקרים שקנה לעצמו, כאשר כולם מתכוננים ליום הגדול של הנסיעה לפגוש את הסבא העשיר, ולא חסכו בשום הוצאה, כי ידעו שהסבא העשיר משלם הכל.

כמה דקות לפני הנסיעה, נזכר לפתע ראובן, שאביו ביקש ממנו לקחת עמו את אחיו שמעון, מיד נסע לביתו, ואמר לו בא ותסע עמנו לחתונה הגדולה שאבינו עושה לאחינו הקטן, שאל אותו שמעון, כיצד אסע בלא הכנה ובלא בגדים ראויים, אמר לו ראובן, הרי אתה בן חביב אצל אביך, אביך יקבל אותך כמו שאתה, בא עלה על המרכבה ותיסע עמנו. כשהגיעה המרכבה קרוב לעיר מגורי אביהם, שלחו שליח לאביהם שבניו היקרים מתקרבים לעיר, ההתרגשות בקרב המשפחה גברה, סוף כל סוף המשפחה מתאחדת והנה בקרוב יפגשו עם אביהם היקר, האב יצא ביחד עם המחזותנים לקבל את פני בניו, כאשר התזמורת מנגנת את מיטב הניגונים, שהרי האב הולך להפגש עם בניו לאחר שנים ארוכות כל כך. והנה המרכבה נעצרת, הבן יורד מהמרכבה כולו לבוש הדר עם מיטב המחלצות, וכולם שואלים את האב מי זה? והאב משיב ברוב גאווה זה ראובן בני היקר, וכך יורד עוד נכד, ועוד נכד, וכולם שואלים את העשיר מי זה, והעשיר מתמוגג מנחת זה נכדי היקר, והתזמורת פוצחת בניגון עליז.

פתאום נפתחת דלת המרכבה, ויורד משם אדם עני לבוש קרעים, וכולם שואלים את העשיר, ומי זה? והאב משפיל את עיניו מרוב בושה, ועונה גם זה בני קוראים לו שמעון, והתזמורת פוצחת בניגון, אך לא כל כך עליז, כי לשמחה הגדולה, מצטרף גם קצת צער. במשך כל השבועות שראובן שהה עם אביו, ציפה לפגשו פנים אל פנים כדי להגיש לו את החשבון המנופח עם הקבלות על כל הקניה הגדולה שערך ערב החתונה, וכפי שאביו הבטיח לו לשלם עד הפרוטה האחרונה, אך תמיד כשהיה מרמז על כך לאביו היה אביו מתחמק. ממש קודם הנסיעה, נכנס ראובן לאביו, ואמר לו אבא, כתבת לי שאקנה את מיטב הבגדים ולא אחסוך בהוצאות, ואתה תשלם עד הפרוטה האחרונה, והנה עשיתי כדברך, וכעת הגיע עת החשבון לשלם את הבטחתך,

אמר לו אביו, מעולם לא הבטחתי לשלם לך, הבן נאלם דום, ואמר בקול שבור הנה המכתב עמי, אמר לו האב, אדרבה תקרא בקול את הכתוב, 'כל ההוצאות אשר תעשה לכבודי אשלם לך את הכל'.

אמר לו האב כל הבטחתי היתה אם היית קונה באמת לכבודי, אז הייתי משלם לך, אבל אתה לא קנית לכבודי, אלא לעצמך, שאם היית קונה לכבודי, איך לא זכרת ואיך לא חסת על כבודי כי לקחת עמך את שמעון אחיך העני ערום ויחף לבוש קרעים ובלויי הסחבות, ולא זכרת להלביש גם אותו שיהיה לי לכבוד ולמשיב נפש, עתה ראה כי כל מה שעשית וכל הפיזור הגדול אשר הוצאת הכל היה למענך ומה זה תדרוש ממני.

מעתה אומר המגיד מדובנא, הקב"ה אומר לאדם, 'לוא עלי ואני פורע', כמו כן הבטיח הקב"ה שכל ההוצאות שיעשה למען כבודו יתברך בעונג השבת ויו"ט הכל ישלם לו כאמרם ז"ל כל מזונותיו של אדם קצובים לו מר"ה חוץ ממה שמוציא בשבתות וימים טובים. אמנם יש לדייק בדברים, שאמרו 'לוא עלי ואני פורע', מתי אני אפרע, כאשר תלוא עלי, היינו לכבודי, והסימן לכך לידע אם זה כבוד ה', או שזה כבוד עצמו, כאשר אדם נכנס לשבת מקושט ומהודר וקונה לעצמו מעדנים, ואחיו העני ישב כמתאבל ויאכל זרעונים, אם יעשה כן ויתעלם מן העני, הלא יתברר כי כל מה שהוציא בפיזור על התענוגים לא בעבור להתענג על ה' כי אם לענג את עצמו, אז יאמר הקב"ה א"כ מה לך לדרוש ממני דבר בעבור ההוצאות שעשית. וזה מה שאמר שלמה המלך [משלי י"ט י"ז], 'מלוה ה' חונן דל וגמלו ישלם לו', 'מלוה ה', מי הוא המלוה לצורך ה', 'חונן דל' שגם חושב על אחיו העני, הוא האיש שנדע שכיוון 'לוא עלי' לצורך ה', 'וגמלו ישלם לו', ועל ידי זה יזכה, אשר גם גמולו ישלם לו גם מחיר ההוצאה שהוציא על עצמו ג"כ יקבל בחזרה.

ממשיך המגיד מדובנא, גם לגבי ההבטחה של הוצאת שבת ויו"ט אינם מן החשבון, איך נדע אם זה הוצאת שבת ויו"ט או הוצאות אכילה ושתייה גרידא, התשובה נאמרה בישיעי' [נ"ח י"ג], 'אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדש, וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד, וכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך ודבר דבר'. כלומר שתקרא לשבת עונג, על ידי כוונתך לקדוש ה' מכובד, וכיצד נדע זאת, 'אם תשיב שבת רגלך, מעשות חפצך וכבדתו כו' ממצוא חפצך ודבר דבר, שביום הנכבד הזה תגדור עצמך מללכת בדרכים שלא לצורך שבת, מלעשות חפצים שאינם כרוכים בכבוד השבת, מלדבר דברים שלא יהיה דבורך של שבת כדבורך של חול, רק כשתשמור יום זה בקדושה, זה אות וסימן כי גם התענוגים שאתה מתענג ביום זה הוא להוצאות שבת, וזהו אז תתענג על ה'. שכל העונג שלך הוא רק לצורך ה', וגם תזכה להבטחה שהוצאות שבת ויו"ט אינם מן החשבון, ואם מוסיף מוסיפין לו.

הפרעון של הקב"ה תלוי לפי האמונה והבטחון של האדם

לאחר שאדם הגיע לדרגה שאוכל ומתענג על ה', עדיין זה לא די שהקב"ה יפרע את הלוואותיו, אלא הכל תלוי במדת אמונתו ובטחונו בה', שאמנם במשנ"ב הביא את הנוסח 'לוו עלי ואני פורע', אולם בגמרא [ביצה דף ט"ו:], הוסיפו עוד שתי מלים 'והאמינו בי', כלומר שהכל תלוי באמונה, שצריך גם להאמין בזה.

כמו כן במשנה ברורה [סימן רמ"ב סק"ג ובשער הציון ס"ק י"ב], הביא מחלוקת הפוסקים, אם מה שנאמר 'לוו עלי ואני פורע', מדובר גם כשאני יודע מהיכן ישיב את ההלוואה, שדעת הב"ח והגר"א, דאם יכול להשיג ממי ללוות צריך ללוות ויבטח בה' שהוא יעזרנו לשלם לו, ובעטרת זקנים משמע דלא ילווה אלא אם כן הוא משער שיהיה לו במה לפרוע, וסיים בשער הציון, ונראה דהכל לפי הענין.

ובספר עיונים בהלכה [ח"א עמוד תכ"ד], הביא ששמע שאחד שאל את החפץ חיים מה כוונתו במסקנתו 'והכל לפי הענין', באיזה ענין תלוי אם מותר ללוות או לא? וענה החפץ חיים כי הלזה צריך לתאר עצמו כי אילו היה לו כסף ואדם אחר היה בא ללוות ממנו לצורך שבת, והלווה אומר לו שאין לו מהיכן לפרוע, אולם הוא סומך שיהיה לו לפרוע כי סומך על המאמר לוו עלי ואני פורע, ואז אילו היה מלווה לו וסומך באמונתו על דברי חז"ל יכול ג"כ ללוות ולסמוך על דברי חז"ל, אבל אם הוא לא היה מלווה ממנו על סמך מאמר זה, ג"כ אסור לו ללוות מאחר, ולסמוך על דברי חז"ל והיינו שדין זה תלוי הכל לפי ענין בטחונו ואמונתו כי הקב"ה פורע.

כמה יכול להוסיף לכבוד שבת

בקונטרס תולדות אפרים [אות מ"ט], כתב בענין הוצאות שבת ויו"ט אמרו אם מוסיף מוסיפים לו, ולא אמרו אם מרבה, להורות דאינו אלא הוספה בעלמא, ולא תוספות מרובה על העיקר, שלשון תוספת בלשון בני אדם משמעותו מעט וגם הכא לא יוסיף הרבה מדי, דאין סומכין על הנס, וכמה היא ההוספה, לכאורה משמע אחד מחמשה לפי חשבון הוצאותיו שרגיל בימות החול, ומצינו לשון הוספה על חומש ויוסף חמישיתו. ואולי ראוי לעשות כפל מבחול, וכמו שכתב בדעת זקנים לבעלי התוס' [שמות ט"ז כ"ב], שבמן, כל סעודה של שבת, ירדה כפולה בלחמה.

קצת נבא להשיב לפי סדר השאלות.

א. ממתקים ופיצוחים

באשל אברהם [סימן רמ"ב על המג"א סק"א] כתב, שרק בשר הוא דבר קבוע לשבת קודש, מצד מה שאמרו חז"ל [חולין דף פ"ד], כגון אנו לוויים ואוכלים בשר בכל יום כי יש בזה בריאות הגוף, וכל שכן בדורות אחרונים מאז ועד כה שמתמעטים הכוחות,

ולא יוגרע עונג שבת קודש מימי החול בסגנון הדורות, מה שאין כן עינוגים רבים במאכלים שונים חוץ לזה אין בהם קביעות, ומי שקובע רצונו שלא להשתוקק להם לא שייך בו גם גדר הידור מצוה כל כך, ורק מי שרצונו נוטה להם באהבה וחשק, שייך בזה הידור מצוה באהבה ותענוגים. אמנם לפי מה שכתבנו, אם האדם אוכל את הממתקים והפיצוחים לא למען כריסו ח"ו, אלא כוונתו לשם שמים בשביל הנשמה היתרה, ולהתענג על ה', יחזירו לו גם מאכלים אלו, וכן אם אוכל קצת כדי להשלים מאה ברכות בשבת, או שקונה לשל' זכר, כדי שאנשים יבואו ויברכו את השם יתברך, בריבוי ברכות, וידברו בדברי תורה, ולאחר מכן יברכו את הרך הנולד ואביו ואמו, שיזכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, באופנים אלו יחזירו לו, אבל אם מאכלים אלו הם אצלו בבחינת מותרות, על מותרות אין נאמר ההבטחה של כל המוסיף מוסיפין לו. וכן אמר מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל הובא בספר שבות יצחק (דיני חשמל פי"ט עמ' קפח בהערה) שבצרכי שבת נאמר כל המוסיף מוסיפין לו, והכוונה היא דוקא לדבר שהוא בגדר צורך כבוד שבת ולא למותרות.

ב. בשר ושתייה יקרים

בשר ושתייה הם דברים הכרחיים לסעודה, ואם יש לו אהבה לבשר יקר יותר, או לשתייה יקרה יותר, ואוכלו לכבוד שבת קודש, הרי זה בגדר כבוד השבת, והמוסיף יוסיפו לו בפרנסתו. ולגבי ללוות עבור זה תלוי במדת בטחונו בהקב"ה וכנ"ל.

ג. ללכת לקנות בחנות יקרה

במשנה ברורה [סימן רמ"ב סק"ב] הביא, שאם מוכרי הדגים מייקרין השעה, עושים תקנה שלא יקנו דגים איזה שבתות עד שיעמוד השער על מקומו, ושיעור הייקור יש אומרים כשנתייקר שיעור שליש מהמחיר, ויש אומרים שגם בפחות משליש יוקר יש לעשות תקנה משום עניים. ולכאורה יש להקשות, למה יש לעשות תקנה בכך, והרי מבואר בביצה [דף ט"ז], שבהוצאות שבת ויו"ט אם מוסיף מוסיפים לו, ואם כן אין זה על חשבון העניים, ואם יקנו דגים יוסיפו לכל אחד, על חשבוננו. ובפשטות יש לתרץ, שהרי יש עניים שאין להם די בטחון בהקב"ה והם אינם לווים כסף לצורך קניית דגים, ואם השער יתייקר לא יוכלו לקנות דגים.

ובספר מרפסין איגרא [ע' ס' - ס"א], תירצו בשם הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל: "אם הוסיף מוסיפין לו" נאמר דוקא במחירים הוגנים, כי יש פה הבטחה משמים לספק את המשאבים המרובים הנצרכים למי שמרבה להוציא לכבוד שבת. מה שאין כן כאשר מוכרי הדגים מפקיעים מחירים, הרי הם כגזלנים, א"כ אין כל ענין לספק להם את מאווייהם, שהרי אין בכך יותר כבוד שבת, אלא סיוע ותמיכה בגזלנים.

גם בענייננו נראה, שאם קונה בכל השבוע בצרכניה זולה, ורק לשבת רוצה לקנות במקום יקר, אין זה לצורך כבוד השבת, אלא כי רוצה לחסוך את ההליכה, ובשלמא מי שחס על זמנו משום ביטול תורה, וגם כל השבוע אינו הולך לשם וסומך על הקב"ה מוטב, אבל מי שרק בערב שבת רוצה לקנות במקום יקר, ורוצה לחסוך בטרחה, אין זה לצורך כבוד השבת, אלא אדרבה בדיוק בערב שבת שהקניה היא מצוה, ומשום כך מותר אפילו לקנות קודם התפילה, מתעצל ללכת למקום הרחוק יותר, ועל זה לא נאמרה ההבטחה.

ד. אם זה תלוי בהבטחה

כבר הבאנו לעיל מדברי הפוסקים שאם אין לו כסף ורוצה ללוות לצורך הוצאות שבת, זה תלוי במדת בטחונו בהקב"ה, אמנם אם לגבי מה שאמרו חז"ל [ביצה דף ט"ז], כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, חוץ מהוצאת שבתות... שאם פחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו. זו מציאות שאינה קצובה מר"ה, ואינה בכלל החשבון של הוצאות כל השנה.

ה. מתי הקב"ה יפרע

הפשטות שהקב"ה רחום וחנון, יפרע לו את הכסף בדיוק לפי המדה הנכונה שיקבע בשמים שמגיע לו, ובוודאי מי שבוטח בהקב"ה, הרי בוטח שגם אם הקב"ה יחזיר לו בעוד כמה שנים, הרי זה הטוב ביותר בעבורו, ומי שחושב שאם הקב"ה יחזיר לו רק בעוד שנים, אם כן אינו רוצה ללוות עבור זה, זה סימן שאין בטחונו חזק בהקב"ה, וממילא כלל אסור לו ללוות, על סמך ההבטחה 'לוי עלי ואני פורע'. אמנם בפשטות יקבל את ההחזר בתוך אותה שנה, שהרי כתב רש"י (שם ד"ה חוץ) שלפי מה שרגיל ממציאם לו, לשעה או לאחר שעה. כלומר שמזונותיו של שבת ויו"ט אינם קצובים מראש השנה, אלא יוסיפו לו בתוך אותה שנה, שישתכר יותר, עבור הוצאות שבת ויו"ט. ויעוין בשו"ת שלמת חיים [סימן רכ"ה], ששאל הגר"ש סובול זצ"ל את הגרי"ח הא דאמרו חז"ל [ביצה ט"ז], הוצאות שבת ויו"ט אינו מן החשבון, אם מוסיף מוסיפין לו, א"כ לפ"ז אם למשל אחד שיש לו 20 פונט לכל חודש, מהו שיוציא על שבת 15 פונט. ולכאורה כתב רש"י בביצה, מוסיפין לו לשעה או לאחר שעה וא"כ אפשר שיוסיפו לו אחר זמן, ועד אותו האחר זמן יצטרך לכסף.

והשיב הגרי"ח נראה פשוט, כיון דעכשיו יש לו, מותר לו לבטוח שהשי"ת יזמין לו בעת שיצטרך בזכות שמירת שבת קודש.

ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון- 03-6171111

להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון-
www.kolhalashon.com